

ΤΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΝ ΜΑΘΗΜΑ

[Διήγησις μικροῦ Ἀλσατοῦ].

Οἱ Τόδαι ἀφίνουσι μόνον μίαν ἢ δύο κόρας κατ' οἰκογένειαν. Τὰ αὐτὰ ποιοῦσι καὶ οἱ Χόνδαι τῶν Βινδύων ὄρεων, οἵτινες ἐπίσης καθηγάσαν τὸ ἔθος διὰ τῆς θρησκείας. Ἀναγκάσιον ἐπακολούθημα τοιούτων συνηθειῶν εἶναι, ὡς εἰκόσ, ἡ πολυανδρία, ἐπικρατοῦσα ἐν Κεϋλάνῃ καὶ ἐν τοῖς Ἰμαλαίσις. Ἄλλ' ἡ συνήθεια τῆς θυγατροκτονίας δὲν προσιδιάζει μόνους τοὺς ὀλίγοις λειψάνοις τῶν ἡμιαγρίων ἰθαγενῶν τῆς Ἰνδικῆς. Καὶ αὐτοὶ οἱ εὐγενέστατοι τῶν Ῥαψούτων φρονέουσιν εὐκολώτατα τὰ θήλεα τέκνα των. Αὐτοὶ σκέπτονται, ὅτι εἶναι ἀτιμωτικὸν νὰ ἔχῃσι θυγατέρα ἀνύπανδρον, ὄνειδιστικὸν νὰ τὴν δώσωσιν εἰς ἄνδρα κατωτέρου γένους, κατασφραπτικὸν νὰ τὴν νυμφεύσωσι μετ' ἄνδρός εὐγενοῦς, ζητοῦντος μεγάλην προίκα· τέλος, καὶ τοῦτο συμβιβάζει ὅλα, διὰ τῆς θυσίας κόρης κατευνάζουσι τὰ πονηρὰ πνεύματα.

Εἶναι ἀξιὸν σημειώσεως ὅτι αὐτοὶ ἐκεῖνοι, οἱ θεωροῦντες τὴν παιδοκτονίαν ὡς πταίσμα συγγνωστόν, ὑπολαμβάνουσι βαρύτατον ἀμάρτημα τὸ νὰ τύψωσι μίαν ἀγελάδα. Ἐν πολλοῖς τόποις αἱ περισθεῖσαι κόραι θεωροῦνται ὡς ἐμπόρευμα. Οἱ Ἰνδοὶ τῆς Τουλλίας, παρὰ τὰς πηγὰς τῆς Ἰούμμας, ἀνταλλάσσουν αὐτὰς ἀντὶ εὐτελεστάτων πραγμάτων, ἢ τὰς πωλοῦσιν ἀντὶ ὀλίγων βρουπιέδων. Ἀφ' ἐτέρου ὅμως δυσκόλως πείθονται νὰ πωλήσωσιν ἐν τῶν προβάτων των, «διότι τὸ πρόβατον, λέγουσι, ἔχει ἔριον, καὶ ἐξ αὐτοῦ ἐνδύονται». Ἄλλ' ἡ κόρη τί χρησιμεύει;

Παρὰ ταῖς σημιτικαῖς καὶ ταῖς εὐρωπαϊκαῖς φυλαῖς, καὶ αὐταῖς ταῖς μικρὸν πεπολιτισμέναις, τὸ ἠθικὸν αἰσθημα εἶναι μᾶλλον προωδευμένον. Καὶ μὲν ἀναφέρουσι τινες ἱστορικοὶ, ὅτι ἐν καιρῷ λιμοῦ οἱ κάτοικοι τῆς Μέλκας ἐπώλουν τὰ τέκνα των ἀνθ' ἑνὸς μοδίου σίτου. Ἄλλὰ ταῦτα προέρχονται ἐξ ἀνωτέρας βίας, καθόλου δ' εἰπεῖν παρὰ τε τοῖς Σημίταις καὶ τοῖς Εὐρωπαϊκοῖς ἢ τῶν παιδῶν ἔκθεσις καὶ ἡ βρεφοκτονία εἰσὶ πράξεις σχετικῶς σπάνιαι, ἀτομικαί, ὁσημέραι καθιστάμεναι σπανιώτεραι ἐν Εὐρώπῃ. Διότι ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν μέχρις ἡμῶν περιωθέντων λόγων τοῦ ἀγίου Βικεντίου Παύλου, ἢ τῶν βρεφῶν ἔκθεσις ἦν συνηθεστάτη κατὰ τὴν δεκάτην ἐβδόμην ἐκτὸνταετηρίδα. Εἶναι καὶ τοῦτο ἐν ἐκ τῶν πολλῶν τεκμηρίων, καὶ οὐχὶ ἐκ τῶν ἀσθενεστέρων, ἐφ' ὧν στηριζόμενοι δυνάμεθα νὰ βεβαιώσωμεν τὴν πρόοδον τῆς ἀνθρωπότητος. Ὁ ἄνθρωπος ταπεινοτάτην ἔχει ἀφροτηρίαν, δύναται ὅμως βαθμηδὸν νὰ ὑψωθῇ πολὺ ὑψηλά, καὶ θὰ κατορθώσῃ τοῦτο.

[Ch. Letourneau.]

Πλ.

Ἐκεῖνο τὸ πρῶτ' εἶχα ἀργήσῃ πολὺ νὰ ὑπάγω εἰς τὸ σχολεῖον, καὶ εφοβούμην νὰ μὴ με μαλώσῃ ὁ διδάσκαλος, ὁ κ. Χάμελ, διότι μάλιστα μὰς εἶπε ὅτι θὰ μὰς ἐξετάσῃ Γραμματικὴν καὶ ἐγὼ δὲν εἴξερα οὔτε λέξι. Μίαν στιγμὴν μοῦ ἐπέκρασεν ἀπὸ τὸν νοῦν νὰ τὸ ρίξω κατόρι καὶ νὰ τρέξω εἰς τὰ χωράφια. Ἡ ἡμέρα ἦτο τόσοσ ὠραία, τόσοσ ζεστή!

Ἦκουα τὰ κοσούφια ποῦ ἐσφύριζαν εἰς τὴν ἀκρὰν τοῦ δάσους, εἰς τὸ πλαγιὸν λειβάδι τοῦς Πρώσους ποῦ ἔκαμναν γυμνάσια. Αὐτὰ μ' ἐγαργάλιζαν πολὺ περισσότερον παρὰ οἱ κανόνες τῆς Γραμματικῆς, ἀλλὰ ἐνίκησα τὸν πειρασμὸν καὶ ἔτρεξα γρήγορα εἰς τὸ σχολεῖον.

Τὴν στιγμὴν ποῦ ἐπερνοῦσα ἐμπρὸς ἀπὸ τὸ Δημαρχεῖον, εἶδα ὅτι εἶχε μαζευθῆ πολὺ πλῆθος ἐμπρὸς εἰς τὸ μέρος ὅπου ἐκολλοῦσαν τὰς γνωστοποιήσεις. Τῶρα δύο χρόνια, ἀπ' αὐτοῦ μὰς ἔρχονται ὅλαι αἱ κακαὶ εἰδήσεις, ὅτι ἐνίκησάμεν, ὅτι πρόπει νὰ πληρώσωμεν τόσοσ ἑκατομμύρια ἀποζημιώσιν, καὶ τόσοσ ἄλλα· καὶ ἐσυλλογιζόμεν διχως νὰ σταθῶ :

— Τί νὰ εἶνε πάλιν;

Καὶ ἐνῶ ἐπερνοῦσα τρέχοντας ἀπὸ τὴν Πλατεῖαν, ὁ σιδηρουργὸς Βάλτερ, ὁ ὁποῖος εἶχε φέρει ἐκεῖ τὸν μαθητὴν του καὶ τοῦ ἐδιάβαζε τὴν γνωστοποίησιν, μοῦ ἐφώναζε :

— Μὴ βιάζεσαι δὲ καὶ τόσοσ, μικρὴ, ἔχεις καιρὸ νὰ πᾶς εἰς τὸ σχολεῖόν σου!

Ἐνόμισα ὅτι μ' ἐπερίπαιζε καὶ ἐμβῆκα καταλαχανιασμένος εἰς τὴν μικρὰν αὐλὴν τοῦ σχολεῖου.

Συνήθως εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ μαθήματος ἐγένετο μεγάλος θόρυβος, καὶ ἀπ' ἐξ ἀπὸ τὸν δρόμον ἤκουε κανεὶς τὰς φωνὰς τῶν μαθητῶν ποῦ ἐμελετοῦσαν φωναχτὰ ὅλοι μαζὶ τὸ μαθημὰ των καὶ διὰ νὰ τὸ μάθουν καλλίτερα ἐστούμπωναν τ' αὐτιά των, καὶ τὴν χονδρὴν ῥήγαν τοῦ διδασκάλου, ἢ ὁποῖα ἐκτυποῦσε ἐπάνω εἰς τὰ τραπέζια, ὡς νὰ ἤθελε νὰ εἰπῇ :

— Σιωπὴ δὲ!

Εἶχα τὴν ἐλπίδα ὅτι μέσα εἰς ἐκείνην τὴν παραζάλην θὰ πῆγαίνα εἰς τὸ θρανίον μου διχως νὰ με ἰδῇ· ἀλλὰ ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἴσα ἴσα τὸ σχολεῖον ἦτο ἤσυχον, ὡσὰν νὰ ἦτο πρῶτ' κυριακῆς. Ἀπὸ τὸ ἀνοικτὸν παραθυρον ἐβλεπα τοὺς συμμαθητάς μου ἀραδειασμένους εἰς τὰ θρανία των, καὶ τὸν κ. Χάμελ, ποῦ ἐπερνοῦσε καὶ ἐξαναπερνοῦσε με τὴν τρομερὴν σιδηρᾶν του ῥήγαν εἰς τὸ χέρι. Ἐπὶ τέλος ἤνοιξα τὴν θύραν καὶ ἐμβῆκα. Φανταζέσθε πόσον κόπικινος ἦμην καὶ τί καρδιοκτύπι εἶχα!

Καὶ ὅμως ὁ κ. Χάμελ μ' ἐκύτταζε διχως θυμὸν καὶ μοῦ εἶπε σιγὰ, σιγὰ :

— Πήγαινε εἰς τὴν θέσιν σου, μικρὲ μου Φράντς, ὀλίγον ἔλειψε ν' ἀρχίσωμε τὸ μάθημα δίχως σέ.

Ἐπῆγα κ' ἐκάθησα εἰς τὸ θρανίον μου. Τότε μονάχα, ἀφ' οὗ μοῦ ἐπέρασεν ὁ τρόμος μου, παρετήρησα ὅτι ὁ διδάσκαλός μου ἐφοροῦσε τὸ ὠραῖον πράσινόν του ἐπανωφόρι, καὶ τὸ καλόν του ὑποκάμισον καὶ τὸν ἀπὸ μαῦρον μεταξί κεντημένον σκοῦφόν του, ὅπως εἰς τὰς ἐξετάσεις ἢ καμμίαν μεγάλην ἐορτήν. Ἐπειτα δὲ καὶ ὅλον τὸ σχολεῖον εἶχε κἀτι ἔκτακτον, ἐπίσημον. Ἀλλὰ περισσοτέραν ἐκπληξίν ἀπὸ ὅλα μοῦ ἔκαμε ὅταν εἶδα εἰς τὸ βῆθος τῆς αἰθούσης ἐπάνω εἰς τὰ θρανία, τὰ ὅποια ἔμεναν ἀδεια πάντοτε, τοὺς ἀνθρώπους τοῦ χωριοῦ μας, τὸν γέρο Χωζερ, τὸν πρῶην δῆμαρχον, τὸν πρῶην γραμματοκομιστὴν καὶ ἄλλους ἀκόμη. Ὅλοι ἐκεῖνοι οἱ ἀνθρώποι ἐφαίνοντο λυπημένοι, ὁ δὲ Χωζερ εἶχε φέρει μαζὶ του ἓνα παλαιὸν ἀλφραθητάριον, καταφαγωμένον εἰς τὰ ἄκρα, καὶ τὸ ἐκρατοῦσεν ἀνοικτὸν ἐπάνω εἰς τὰ γόνατά του καὶ εἶχε τὰ ματογυᾶλια του ἐπάνω εἰς τὰς ἀνοικτὰς σελίδας.

Ἐνῶ ἐγὼ ἤμην ὅλο ἐκπληξὺς δι' ὅλα αὐτὰ, ὁ κ. Χάμελ ἀνέβη εἰς τὴν ἑδραν, καὶ μετὴν γλυκιστῶν καὶ σοβαρῶν ἐκείνην φωνήν, μετὴν ὁποῖαν μοῦ εἶχεν ὀμιλήσει ὅταν ἐμβῆκα εἰς τὸ σχολεῖον, μᾶς εἶπε :

— Παιδιά μου, εἶνε ἡ τελευταία φορὰ ὅπου σᾶς κάμνω μάθημα. Ἦλθε διαταγὴ ἀπὸ τὸ Βερολίνον, μόνον γερμανικὰ νὰ διδάσκουν εἰς τὰ σχολεῖα τῆς Ἀλσατίας καὶ τῆς Λοραίνης . . . Ὁ νέος διδάσκαλος ἐρχεται αὔριον. Σήμερον εἶνε τὸ τελευταῖον γαλλικὸν σᾶς μάθημα. Σᾶς παρακαλῶ νὰ προσέξετε πολὺ.

Αὐταὶ αἱ ὀλίγαι λέξεις μ' ἔφρασαν ἄνω κάτω. Ἄ! οἱ ἄθλιοι! νὰ, τί εἶχαν κολλήσει ἔξω ἀπὸ τὸ Δημάρχειον :

Τὸ τελευταῖον γαλλικὸν μου μάθημα!

Κ' ἐγὼ μόλις εἰζευρα νὰ γράφω! Ποτέ μου λοιπὸν δὲν θὰ μάθω; Ἔως αὐτοῦ πρέπει νὰ μείνω; Πῶς ἐμετανοοῦσα τώρα διὰ τὸν καιρὸν ὅπου ἔχασα, ὅταν ἐφευγα ἀπὸ τὸ σχολεῖον κ' ἔτρεχα ναῦρω φωλεᾶς, ἢ νὰ γλυστρῶ ἐπάνω εἰς τὸν πάγον τοῦ ποταμοῦ Σάαρ! Τὰ βιβλία μου τὰ ὅποια ὀλίγον προτῆτερα μοῦ ἐφαίνοντο τόσον ἀηδῆ, τόσον βαρεῖα, ἢ Γραμματικὴ μου, ἢ Ἱερά μου ἱστορία, μοῦ ἐφαίνοντο τώρα παλαιοὶ μου φίλοι καὶ ἐλυπούμην πολὺ νὰ τ' ἀποχωρισθῶ. Τὸ ἴδιον καὶ διὰ τὸν κ. Χάμελ. Ἦ ἰδέα ὅτι θ' ἀναχωρήσῃ, ὅτι δὲν θὰ τὸν ξαναἰδῶ πλέον, μοῦ ἔκαμε νὰ λησμονῶ τὰς τιμωρίας καὶ τὰ κτυπήματα ποῦ μοῦ ἔδιδε κάποτε μετὴν ῥήγαν.

Ὁ καυμένος!

Πρὸς τιμὴν τοῦ ὑστερινοῦ τοῦ μαθήματος ἐφόρεσε τὰ ὠραῖα κυριακάτικα του φορέματα,

καὶ τώρα ἐννοοῦσα διαπὶ οἱ γέροι ἐκεῖνοι τοῦ χωριοῦ ἦλθαν κ' ἐκάθησαν εἰς τὴν ἄκραν τῆς αἰθούσης. Μετὸ τοῦτο ἤθελαν νὰ εἰποῦν ὅτι ἐλυποῦντο διότι δὲν εἶχαν ἐλθεῖ συχνότερα εἰς τὸ σχολεῖον ἐκεῖνο. Εἶχαν ἐλθεῖ καὶ διὰ νὰ εὐχαριστήσουν τὸν διδάσκαλόν μας, διότι ἐδίδαξε μετὸ τὴν ἐπιμέλεια σωστὰ σαράντα χρόνια.

Αὐτὰ ἐσυλλογιζόμην ὅταν ἤκουσα νὰ φωνάζουν τὸ ὄνομά μου. Ἦτο ἡ σειρὰ μου νὰ εἰπῶ τὸ μάθημά μου. Τί δὲν θὰ ἔδίδα διὰ νὰ εἰμφορέσω νὰ τοὺς εἰπῶ ὅλους ἐκείνους τοὺς κανόνας τῆς Γραμματικῆς δυνατὰ, φωνακτὰ, δίχως λάθος! ἀλλὰ τὰ ἐμπέρδευσα εἰς τὰς πρώτας λέξεις, καὶ ἔστεκα ὀρθὸς εἰς τὸ θρανίον μου, μετὸ φουσκωμένη καρδίᾳ, χωρὶς νὰ τολμῶ νὰ σηκώσω τὸ κεφάλι μου. Ὁ κ. Χάμελ μοῦ εἶπε :

«Δὲν θὰ σ' ἐπιπλήξω, μικρὲ μου Φράντς ἀρετὰ τιμωρεῖσαι μόνος σου ἔτσι συμβαίνει πάντοτε. Κάθε ἡμέραν λέγομεν: Μπᾶ! ἔχω καιρὸν θὰ μάθω αὔριον. Κ' ἔπειτα βλέπεις τί συμβαίνει... Ἄχ! ἡ μεγαλειτέρα δυστυχία τῆς Ἀλσατίας μας εἶνε ὅτι πάντα μετὸ αὔριον ἀργοποροῦσε τὴν ἐκπαίδευσίν της. Τώρα αὐτοὶ οἱ ἀνθρώποι ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ μᾶς εἰποῦν: Πῶς! λέγετε ὅτι εἰσθε Γάλλοι καὶ δὲν εἰζεύρετε οὔτε νὰ ὀμιλήσετε, οὔτε νὰ γράψετε τὴν γλῶσσαν σας! . . . Εἰς ὅλα αὐτὰ, μικρὲ μου Φράντς, ὁ πλέον πταιστίης δὲν εἶσαι σύ. Ὅλοι μας πταίομεν.

«Οἱ γονεῖς σας δὲν εἶχαν πολλὴν ὄρεξιν νὰ σᾶς μάθουν γράμματα. Ἐπροτιμοῦσαν νὰ σᾶς στέλλουν νὰ δουλεύετε εἰς τὰ χωράφια ἢ εἰς τὰ κλωστήρια διὰ νὰ κερδίσουν κάμποσα λεπτὰ περισσότερον. Κ' ἐγὼ ὁ ἴδιος τάχα δὲν ἔχω διὰ τίποτε νὰ κατηγορήσω τὸν ἑαυτόν μου; Μήπως δὲν σᾶς ἔβαζα πολλὰς φορὰς νὰ μοῦ ποτιζετε τὸν κηπὸν μου ἀντὶ νὰ μελετᾶτε; Καὶ ὅταν ἤθελα νὰ ὑπάγω νὰ ψαρεύσω πέστροφαις, μήπως δὲν σᾶς ἐσχόλαζα μίαν ὥραν γρηγορώτερα; . . .

Τότε ἀπὸ ἓνα εἰς ἄλλο πρᾶγμα ὁ κ. Χάμελ ἤρχιζε νὰ μᾶς ὀμιλῇ καὶ διὰ τὴν γαλλικὴν γλῶσσαν, καὶ μᾶς εἶπε ὅτι εἶνε ἡ ὠραιότερα γλῶσσα τοῦ κόσμου, ὅτι πρέπει νὰ τὴν φυλάξωμεν καὶ νὰ μὴ τὴν λησμονήσωμεν ποτέ, διότι «ὅταν ἓνας λαὸς γείνη δούλος καὶ χάσῃ τὴν ἐλευθερίαν του, ὅσο διατηρεῖ τὴν γλῶσσαν του εἶνε ὡς νὰ κρατῇ τὸ κλεῖδι τῆς φυλακῆς του». Ἐπειτα ἐπῆρε μίαν Γραμματικὴν καὶ μᾶς ἐδίδαξε τὸ μάθημά μας. Μετὸ μεγάλην μου ἀπορίαν ἔβλεπα πόσον εὐκόλα ἐννοοῦσα. Ὅ,τι μοῦ ἔλεγε μοῦ ἐφαίνετο εὐκόλον, εὐκόλον. Νομίζω ὅμως ὅτι καὶ ποτέ μου δὲν ἤκουσα μετὸ τὴν προσοχὴν, καὶ ὅτι οὔτε ἐκεῖνος μᾶς τὰ ἐξήγησε ποτέ μετὸ τὴν ὑπομονήν. Θὰ ἔλεγε κανεὶς ὅτι πρὶν ἀναχωρήσῃ ὁ δυσυχὴς ἤθελε νὰ μᾶς μάθῃ ὅλα ὅσα εἰζευρε, νὰ μᾶς τὰ χάσῃ μονομίας εἰς τὸ κεφάλι μας.

Ἐπειτα ἀπὸ τὸ μάθημα ἦλθεν ἡ γραφή. Διὰ

τὴν ἡμέραν ἐκείνην ὁ κ. Χάμελ μᾶς εἶχεν ἐτοιμάσει ὅλως διόλου νέα ὑποδείγματα, τὰ ὁποῖα ἔγραφαν ἐπάνω *Gal. Ma.*, *Alsatia Gal. Ma.*, *Alsatia*. Ἐπρεπε νὰ ἰδῆς με πόσῃ προσοχῇ ἔγραφεν ὁ καθείς. Δὲν ἤκουες μιλιῶ. Μόνον τὸ τρίξιμον τῆς πέννας ἐπάνω εἰς τὸ τετράδιον ἤκούετο. Μίαν στιγμὴν ζῆναι ἐβόησαν ἀπὸ τὸ παράθυρον ἀλλὰ κανεὶς δὲν ἐγύρισε νὰ τὰς κυττάξῃ, οὐδὲ αὐτὰ τὰ μικρὰ, τὰ ὁποῖα ἔσυρον ταῖς ἰώταις των προσεκτικὰ προσεκτικὰ ὡσάν νὰ ἦσαν καὶ αὐταὶ γαλλικά. . . Ἐπάνω εἰς τὴν στέγην τοῦ σχολείου περιστέρια ἐφώναζον σιγὰ σιγὰ, κ' ἐνῶ τὰ ἤκουα ἔλεγα με τὸν νοῦν μου:

«Μήπως θὰ τ' ἀναγκάσουν καὶ αὐτὰ νὰ φωνάζουν γερμανικά;»

Κάποτε ὅταν ἐσήκωνα τὰ μάτια μου ἀπὸ τὸ τετράδιόν μου, ἐβλεπα ὅτι ὁ κ. Χάμελ ἦτο ἀκίνητος ἐπάνω εἰς τὴν ἔδραν του κ' ἐπαρτηροῦσε με πολλὴν προσοχῇ ὅσα πράγματα ἦσαν τριγύρω του, ὡσάν νὰ ἤθελε νὰ πάρῃ μέσα εἰς τὸ βλέμμα του ὅλον τὸ σχολεῖον. Συλλογισθῆτε! Σαράντα χρόνια ἦτο ἐκεῖ, εἰς τὴν ἰδίαν θέσιν, καὶ ἡ αὐλή του ἦτο πάντα ἐμπρὸς, καὶ ἡ αἴθουσα τῆς παραδόσεως ἀπαράλλακτος. Μόνον τὰ θρανία εἶχαν γυαλίσει, τριφθῆ ἀπὸ τὸ μεταχειρισμὰ αἱ καρυδιαὶ τῆς αὐλῆς εἶχαν μεγαλώσει καὶ τὸ ἀγιόκλημα πού εἶχε φυτεῦσει αὐτὸς ἀνέβαινε ἔως εἰς τὰ παράθυρα, ἔως εἰς τὴν στέγην. Τί σπαραχίως πού θὰ ἦτο διὰ τὸν δυστυχῆ ἐκεῖνον ἄνθρωπον νὰ φύγῃ, νὰ τὰ παραιτήσῃ ὅλα ἐκεῖνα τὰ πράγματα, καὶ ν' ἀκούῃ τὴν ἀδελφὴν του νὰ πηγαίνεσθαι εἰς τὸ ἀπὸ πάνω δωμάτιον, νὰ μαζεύῃ τὰ ἐπιπλά του διὰ τὴν ἀναχώρησιν· διότι ἔπρεπε νὰ φύγουν αὐριοὶ δίχως ἄλλο, νὰ φύγουν ἀπὸ τὸν τόπον διὰ πάντα.

Μαλακαῦτα ἡ καρδιά του ἐβάσταζε καὶ μᾶς ἔκαμε τὸ μᾶθημα ἔως εἰς τὸ τέλος. Κατόπιν ἀπὸ τὴν γραφὴν μᾶς ἔκαμεν Ἱστορίαν· ἔπειτα τὰ μικρὰ εἶπαν τραγουδιστὰ τὸ βα βε βη βι βο βυ βω. Ἐκεῖ κάτω, εἰς τὸ θρανίον του, ὁ γέρον Χωζερ εἶχε φορέσει τὰ ματογυῶλια του, ἐκρατοῦσε τὸ Ἀλφαβητάριον με τὰς δύο του χεῖρας, καὶ ἐσυλλάβιζε τὰ γράμματα μαζὶ μ' αὐτὰ. Καὶ αὐτὸς ἐπροσπαθοῦσε νὰ μάθῃ! ἡ φωνὴ του ἔτρεμε ἀπὸ τὴν συγκίνησιν, καὶ ἦτο τόσοσ παραξένον νὰ τὸν ἀκούῃ κανεὶς, ὥστε ὅλοι εἶχαμεν διαθέσιν καὶ νὰ γελάσωμεν καὶ νὰ κλαύσωμεν. Ἄ! θὰ τὸ ἐνθυμοῦμαι αὐτὸ τὸ τελευταῖον μᾶθημα!

Ἐξάφνα τὸ ὥρολόγι τῆς ἐκκλησίας ἐκτύπησε μεσημέρι. Τὴν ἰδίαν στιγμὴν αἱ σάλπιγγες τῶν Πρώσων πού ἐπέσφραναν ἀπὸ τὰ γυμνάσια των, ἐβρόντησαν κάτω ἀπὸ τὰ παράθυρά μας. . . ὁ κ. Χάμελ ἐσηκώθη, κατακίτρινος, ἀπὸ τὴν ἔδραν. Ποτὲ δὲν μοῦ εἶχε φωνῆ τόσοσ μεγαλοπρεπῆς.

— Φίλοι μου, εἶπε, σὰς. . . σὰς. . .

Ἄλλὰ κατὶ τὸν ἔπνιγε. Δὲν εἰμποροῦσε ν' ἀποτελειώσῃ τὸν λόγον του.

Τότε ἔστρεψεν εἰς τὸν μαυροπίνακα, ἐπῆρε ἓνα κομμάτι κιμαλίαν, καὶ πατῶν αὐτὸ με ὄλην του τὴν δύναμιν, ἔγραψε, με ὅσον χονδρότερα γράμματα εἰμπόρεσε:

ΖΗΤΩ Η ΓΑΛΛΙΑ!

Ἐπειτα ἔμεινεν ἐκεῖ, με τὴν κεφαλὴν ἀκουμβημένην εἰς τὸν τοῖχον, καὶ χωρὶς νὰ ὀμιλήσῃ, με τὸ χέρι του μᾶς ἔκαμνε νεῦμα:

— Ἐτελειώσε, πηγαίνετε.

[Alphonse Daudet]

A. Π. Κ.

ΠΩΣ ΘΑ ΤΕΛΕΙΩΣΗ Η ΓΗ

[Κατὰ τὸν Camille Flammarion].

Πᾶν τὸ γεννώμενον ἀποθνήσκει. Ἡ γῆ ἐγεννήθη, ἄρα καὶ θ' ἀποθάνῃ.

Θ' ἀποθάνῃ δὲ εἴτε ἐκ γήρατος, ὅταν τὰ ζωτικὰ αὐτῆς στοιχεῖα καταναλωθῶσιν ἐκ τῆς χρήσεως, εἴτε διὰ τῆς ἀποσβέσεως τοῦ ἡλίου, ἀπὸ τῶν ἀκτίνων τοῦ ὁποίου ἡ ζωὴ αὐτῆς ἐξήρηται. Ἡδύνατο νὰ καταστραφῇ ἐπίσης τυχαίως ἐκ συγκρούσεως πρὸς οὐράνιον τι σῶμα, ὅπερ ἤθελεν ἐν τῇ πορείᾳ συναντήσῃ, ἀλλὰ τὸ τέλος τοῦτο τοῦ κόσμου εἶνε τὸ πάντων ἀπιθανώτατον.

Δύναται λοιπὸν, λέγομεν, ν' ἀποθάνῃ ἐκ φυσικοῦ θανάτου, διὰ τῆς βραδείας τῶν ζωτικῶν αὐτῆς στοιχείων ἀναλώσεως. Πράγματι δὲ βέβαιον εἶνε ὅτι τὸ ὕδωρ καὶ ὁ ἀήρ ἐλαττοῦνται. Ὁ ὠκεανὸς ὡς καὶ ἡ ἀτμόσφαιρα εἶχον, φαίνεται, ἄλλοτε πολὺ μείζονα ἔκτασιν ἢ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἡμῶν. Ὁ γῆινος φλοιὸς διαπεράται ὑπὸ τῶν ὑδάτων, ἅτινα χημικῶς συμμίγνυνται μετὰ τῶν βράχων. Εἶνε βέβαιον σχεδὸν, ὅτι ἡ θερμοκρασία τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς σφαίρας φθάνει τὴν τοῦ ζέοντος ὕδατος εἰς δέκα χιλιομέτρων βάθος, καὶ ἐμποδίζει τὸ ὕδωρ νὰ καταβῇ βαθύτερον, ἀλλ' ἡ ἀπορρόφησις θὰ ἐξακολουθήσῃ σὺν τῇ ἀποψύξει τῆς σφαίρας. Τὸ ὄξυγόνον δὲ, τὸ ἄζωτον καὶ τὸ ἀνθρακικὸν ὄξυ, ἐξ ὧν ἡ ἡμετέρα συνίσταται ἀτμόσφαιρα, φαίνονται ὑφιστάμενα ἐπίσης βραδείαν ἀνάλωσιν.

Ὁ ἐρευνητῆς ὁ ἐξετάζων τὸ ζήτημα δύναται νὰ προῖδῃ διὰ τῆς ἀγλῶς τῶν μελλόντων αἰώνων τὴν λίαν εἰσέτι ἀφ' ἡμῶν ἀφαστῶσαν ἐποχὴν, καθ' ἣν ἡ γῆ, ἐστερημένη τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ὑδατώδους ἀτμοῦ, ὅστις συγκεντρῶν περίξ τὰς ἡλιακὰς ἀκτῖνας προφυλάσσει αὐτὴν ἀπὸ τοῦ παγεροῦ ψύχους τοῦ κενοῦ διαστήματος, θ' ἀποψυχθῇ διὰ τοῦ ὕπνου τοῦ θανάτου.

Ἀπὸ τῶν κορυφῶν τῶν ὀρέων τὸ ἐκ χιόνων σάβανον θὰ καταβῇ εἰς τὰς ὑψηλὰς πεδιάδας καὶ τὰς κοιλάδας, διώκων πρὸ αὐτοῦ τὴν ζωὴν καὶ τὸν πολιτισμὸν καὶ κατακαλύπτων ἔσασι